

Om 18

HISTORIA CERINTHI
CVIVS PARTEM PRIOREM
QVAE AD
IVDAEOCHRISTIANISMVM
ET
CANONICAE APOCALYPSEOS
FATA ILLUSTRANDA PERTINGIT
RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
D O M I N O
C A R O L O A V G V S T O
DVCE SAXONIAE IVLIACI GLIVIAE MONTIVM
ANGARIAE ET GVESTPHALIAE LANDGRAVIO THY-
RINGIAE REL.
EX
AVCTORITATE VENERANDI THEOLOGORVM ORDINIS
P R A E S I D E
IOANN. GVILIELM. SCHMID
THEOLOGIAE DOCTORE ET PROFESSORE PVBL. ORDIN.
CIVIVM GOTHANORVM ET ALTENBVRGENSIVM INSE-
CTORE, THEOLOGICI ORDINIS H. T. DECANO
PRO SVMMIS IN THEOLOGIA HONORIBVS
RITE IMPETRANDIS

A. D. VIII. AVG. A. C. MDCCCXCV.
PVBLICE DISCEPTANDAM PROPONIT
HENR. EBERH. GOTTL. PAVLVS
THEOLOGIAE PROFESSOR P. ORD. PHILOSOPHIAE DOCTOR, SO-
CIIETATIS ANTIQVARIAE LONDINENSIS ET NATVRAE CVRIO-
SORVM IENENSIS COLLEGA.

I E N A E ,
TYPIS GOEPPERTII.

ISTORIA CRISTIANA

AVT. PAVL. AP. ROMAN.

1670

LIBRARIUM

CANONICAE APOCALYPTICAE

EXPL. H. V. A. D. T. L. I. N. O. T. I. S.

RECTORIS CAES. PAL. ACADEM. BENEVENTANAE

SILVANO M. P. M. A. D. O. M. I. N. I.

1670

CANONICAE APOCALYPTICAE

EXPL. H. V. A. D. T. L. I. N. O. T. I. S.

KÖN. PR. FR.
UNIVERS.
ZVHALIE

LIBRARIUM

RECTORIS CAES. PAL. ACADEM. BENEVENTANAE

SILVANO M. P. M. A. D. O. M. I. N. I.

1670

EXPL. H. V. A. D. T. L. I. N. O. T. I. S.

RECTORIS CAES. PAL. ACADEM. BENEVENTANAE

SILVANO M. P. M. A. D. O. M. I. N. I.

1670

EXPL. H. V. A. D. T. L. I. N. O. T. I. S.

1670

LIBRARIUM

CONSPECTVS
HISTORIAE CERINTHI,
QVATENVS AD IVDAEOCHRISTIANISMVM ET CA-
NONICAE APOCALYPSEOS FATA ILLVSTRANDA
PERTINGIT.

In notitiis de Cerintho, viro ecclesiasticae historiae
aeque ac biblicae N. Ti exegetico studiosis memora-
bili, praecipuus nodus est circa quaestionem illam:
utrum judaizans Cerinthus fuerit et tamen gnosticus?
§. 1.

Difficilis solutu §. 2. quaestio haec ab aliis dubi-
tante tangitur §. 3. ab aliis per methodum illam con-
ciliandi et vniendi tentatur §. 4. deciditur ab aliis, alteru-
tra parte assumta, aut: non nisi judaizantem fuisse
Cerinthum §. 5. aut: mere Gnosticum §. 6.

Mere Gnosticum eum fuisse non euincitur historica
coniectura, quae ex doctrina Ebionaeorum ob aliquod,
quod inerat, *consimile* alia *Ἰουδαϊσμοῦ* in Cerinthum
mere gnosticum translata fuisse, diligenter studuit
eruere. Dubitatur enim §. 7. de vocula: *consimiliter*,

apud Iren. I, 26. et quod maius est, in Ebionaeis chiliasmum pro dogmate ita peculiari, ut exinde in alios forte transferretur, habitum diu non fuisse, monetur. — Praeterea ab Ebionaeis, minus notis, sumpta aliqua et Cerinthianis, latius diffusis, adfecta fuisse, non proclive est §. 8. Licet vero varii generis commenta in historia ecclesiastica non sine exemplo sint adeoque figmenta historica fieri sane, quod dolemus, potuerint §. 9. tamen, hac vice tale quid apud Epiphanium haer. 28. subrepisse, non deprehenditur §. 10. Varia ea, quae, velut accessoria, ab Ebionaeis in Cerinthum translata esse possent, possunt etiam facile utriusque parti fuisse communia §. 11. Historico autem ex monumento, (Pseudotertull de praefcr. §. 48.) Cerinthus judaizantis Christianismi nota non liberatur §. 12. neque ex silentio Irenaei aliisque id genus argumentis consequitur (§. 13.) hoc fieri debere.

Proponitur ideo quartus aliquis nodum solvendi modus §. 14. Qui cum ab Epiphanio progrediatur, hunc scriptorem recte censendi rationes quaedam explicantur §. 15. etiam de auctoritate Irenaei indicantur aliqua §. 16.

Cardo rei in eo vertitur, ut tempora distingua-
mus §. 17.

Quae Cerintho, etiam Gnostico, adhuc partim ex Iudaismo adhaesisse memorat Epiphanius, ea γινώσκει Cerinthianae non repugnabant §. 18. ab Irenaeo sileri, Epiphanio bene innotuisse poterant §. 19. Cum iis vero, quae Epiphanius (sequente Philastrio) de fervore Cerinthi pro Iudaeochristianismo narrat, §. 20. et quae inter se aequae ac cum aliis historice cognitis consentiunt

tiunt §. 21. psychologicæ duplex Epiphania narratio, prout sonat, aptissime conspirat. §. 22.

His contraria dubitatio omnis tolli videtur §. 23. dummodo cum Epiphania ipso Cerinthum in Palaestina versatum ab eodem, qui in Asia posthac degebat, ita discernamus, vti similis distinctio saepissime in explicandis hominum doctrinis necessaria est. Sic etiam aliud, quod videbatur, *αουρατον* Cerinthianorum systematum de Iesu, qui jam resurrexerit, et de Christo, qui olim demum cum mortuis resurrecturus sit, enodatur §. 24.

Ea, quae Iudaeochristianismum in Cerintho Palaestiniensi *uniuerse* Epiphania duce ostendunt, vni obtutui exposita §. 25. inde etiam stabiliuntur, quod iudaizans opinio aliqua *singularis*, id est, chiliasmus crassior aliis veteribus vt *ισογεμενον* de Cerintho manifeste innotuerat, quippe anonymis *τισι* apud Dionysium Alex. seculi II. Christianis §. 26. nil de hac *παροδοσει* dubitante Dionysio; atque etiam in Asia nonnullis Thyatirensis, quorum aetas dubia manet, notitiae vero historicae de hac re a nullo veterum, qui *αλογος* hosce in aliis inuidiosius infectati sunt, negantur §. 27.

Dum Dionysiani illi *τινες* ob aetatem hoc loco imprimis memorabiles sunt §. 28. Thyatireni hi, quicumque demum sint, laudem de rationibus temporis, quo Apocalypsis canonica scripta fuerit, bene obseruatis cum illis *τισι* communem habent §. 29. neque igitur chronologia Iudaeochristianismo Cerinthi contradicit.

Audaci eorum coniecturae de Cerintho Apocalypseos canonicae scriptore licet Caius, vir ecclesiasticus

Sec. III. ineuntis, non adfentiat §. 30. (cuius quidem auctoris locus ap. Euseb. H. E. III, 23 facilius ita explicandus iudicatur §. 31, vt ipse Caius ab Alogis discerni debeat, id quod et aliunde elicitur §. 32.) tamen Cerinthum in Chiliasmo iudaizantem et ipse nouerat hic Antimontanista, prout id Theodoro etiam ex eo patuit §. 33.

Atque vtraque narratio, tam Epiphani de Iudaechristianismo et Iudaegnoscismo Cerinthi, quam reliquorum de Chiliasmo eiusdem iudaizante et cum aetate scriptae Apocalypseos canonicae synchronistico, a se inuicem stat independens §. 54.

Vnde quid Apocalypseos canonicae historiam tangat, cum iudicio de origine eius libelli externis indicis non adsequenda, subiungitur §. 55.

§. I.

Ad Cerinthum non eos solos, qui historiae ecclesiasticae operam dant, tanquam ad principem fere Gnosticismi Christiani auctorem, sed inprimis etiam Iohanneorum in nouo Testamento libellorum interpretes saepe multumque respexisse inter omnes constat. Non enim hac in re id vnice scitu dignum iudicatur, quid vniuerse senserit homo inter Gnosticos christianos antesignanus. Sed etiam, vtrum ab Euangelista Iohanne in euangelio epistolisque hic ipse impugnetur Cerinthus nec ne, et deinde: an idem tamen Apocalypseos auctor haberi cum aliqua veri specie potuerit, sunt, qui solícite anquirant. Scilicet fuerunt ex veteribus et Anonymi nonnulli et Epiphanius praesertim, cum plerisque ex sequioribus haeresiologis, qui Cerintho dogmata valde Iudaizantia tribuerent. Fuit autem etiam Irenaeus potissimum, qui, in libris gno-

ficarum haeresium aduersariis, Cerinthum mere vt Gnosticum introducens, systema ipsius ita delinearet, vt solus *Ψευδωριμ* illius *γνωσεως* character in eo non possit non statim, si resurrectionem Iesu excipias, per omnia facile agnosci. Ingenium vero judaizans, vere sentiebant viri eruditi, a gnostico longissime distare; nec forte vel Cerinthus ipse a vi principali, Deo illo primo, demiurgum suum longius distare somniauerit.

§. II.

In vetustissima christianarum rerum historia talis nodus si vnquam implicatus est, difficillime soluitur. Monumenta enim historica habemus tam pauca, tam remota ab istis ecclesiae originibus, tam obscura crebris in locis, tot omnino quaestionibus ad diiudicandum necessariis nihil responsi, praeter coniecturas admodum versatiles, praebitura, vt plerumque rerum vere gestarum indagator, quo attentior, certi curiosior et tenacior, in coniectando cautior ac timidior est, eo acrius ad pronunciandum illud: non liquet! adactus sit. Non raro is deinde omnem fere operam suam in eo ponere debet, vt ne coniecturae intricatiores, quarum longo in syrmate verisimilia verisimilibus non accumulari, sed superstrui etiam solent, tandem adstupentibus spectatoribus structurae speciem exhibeant ad sustentandas quascunque opinionum moles satis bene fundatae.

§. III.

§. III.

Difficultates autem illae paene omnes cum illufirando fystemati Cerinthiano obefle videantur, non miramur, acutiffimos viros de ifto noluiſſe aliter, quam dubitanter, pronunciare. In his vir Ill. L. T. Spittler, qui pſychologiae facem historiae eccleſiasticae tot vicibus feliciffime admouit, in Delineatione historiae chriſtianorum eccleſiasticae theotiſce primum 1782. edita §. 15. hunc in modum iudicat: cum reliquo fystemate Cerinthi id prorfus non conſpirare, quod, vt memorant, Chriſtum in terras has ad regnum aliquod millenarium terrenis voluptatibus adfluens inſtaurandum, putauerit, olim rediturum eſſe. „An vero hac in cauſa, modeſte vir perſpicaciffimus, non minus quam ſagaciter ſubiicit, *interna iſta repugnantia et ἀνομιαν, vt patrum narrata in dubium vocemus, ſatis recte efficiet?*“ Poſt hunc eadem ex circumſpectione adſeuerantius de Cerinthiana doctrina pronunciare *) noluit Vir S. V. H. Ph. C. Henke, his verbis uſus: „In der Gegend von Ephesus, wo Iohannes, der Liebling Ieſu, viele Jahre gelebt hat, befand ſich *warſcheinlich* eine oder die andere dem Chriſtenthum hinderliche Parthie von Sectirern aus der Schule des Täufers Iohannes, und von Anhängern des aegyptiſchen Iuden, Cerinthus,

A 5

rinthus,

*) Allg. Geſchichte der chriſtl. Kirche nach der Zeitfolge. 1. Th. 2. Ausg. S. 53.

rinthus, deren weitem Anwachs Iohannes durch seine Schriften zu wehren suchte. *Es ist aber schwer, ihre besondern Lehrsätze und Schwärmereien zu erklären.*“ Quibus dictis hoc vnum subnotamus. Si non natu, tamen opinionibus atque ex institutione aegyptiacum Cerinthum indicari a Theodoro haer. fabb. L. II. c. 3. sed solo. *ατος (ο κηριθος) refert iste, εν Αργυπτω πλεισον διατριψας χρονον και τας φιλοσοφας παιδευθεις επισημας υσερον εις την Ασιαν αφικετο.* Unde vero haec hauserit, quod dolemus, non memorat.

§. IV.

Sed etiam vltra hanc *εποχην* philosophico-historicam progressos videmus alios scriptores vastae eruditionis laude conspicuos. Vnum ex his instar omnium nominamus, *Celeb. Ioh. Matth. Schroeckh*, qui, in maiore de historia ecclesiastica opere, Cerinthiano systemati Gnostico iudaizantem illam opinionem de regno millenario terrenis illecebris pleno adhaesisse pro certo ponit *) magis, quam confirmat. Scilicet posteaquam Cerinthi Gnosticis, vti quidem apud Irenaeum et Epiphanium legitur, enarrauit, pergit Historicus his verbis: „*subiunxit autem (Cerinthus): „olim post resurrectionem mortuorum Christum „cum*

*) Christl. Kirchengeschichte 2. Th. 2. Ausg. S. 305. 306.

„cum Iesu iterum coniunctum iri, eumque illis, qui
„Deum supremum ex sua institutione agnouerint,
„coluerint, legisque Mosaicae partem nobilio-
„rem (?) seruauerint, regnum millenarium, deliciis
„abundans, Hierosolymis esse conditurum. . .
„Sic quidem Irenaeus (adu. haer. L. I. c. 26. L.
„III. c. 11.) Epiphanius (haer. 28.) et Theodoretus
„(haeret. fabb. L. II. c. 3.) dogmata Cerinthi de-
„scripserunt; omne tamen ipsius systema non de-
„lineasse videntur.“ — Sed talia Cerinthum,
vt Gnosticum, *subiunxisse*, id est, systemati suo
gnostico hanc diuersissimi generis et ingenii ap-
pendicem adstruxisse, apud veteres vere non in-
uenimus. Legimus sane, Cerinthum et gnosti-
cas opiniones seuisse, et Mosen ex parte reti-
nuisse, et Chiliasmum voluptuosi vel fautorem vel
auctorem a nonnullis habitum fuisse; sed qua
ratione, quoue temporis idearumque nexu tria
haec inter se apud animum suum haereticus homo
vniuerit, et quod adeo Christum suum cum Iesu
iterum coniunctum iri statuerit, id ex coniectura
suppleuit celeb. Historiographus, suo omnino
iure vsus, sed in eo tamen nimis breuis et ver-
borum parcus, quod, quae disertis veterum
enarratis nitantur, quid vero systematis probabi-
liter vniendi causa interferi debere censuerit,
non eadem, qua solet, cura ipse statim paucis
seiuixerit. Quo discrimine neglecto alius quis
a fontibus inspiciendis literatissimo Schroekhio
remotior in fallacem de systemate Cerinthiano

sen-

1733

sententiam incautus facile illabi poterit. Superest, ut coniecturarum de Gnosticismo et Chiliasmo Cerinthi hac methodo inuicem conciliando inuentorem fuisse moneamus *Io. Laur. Mosheimian* *); virum in systematibus veterum ex ingenio adunandis mirifice exercitatum ac paene verlutum.

§. V.

Prouti vero Gnosticis Cerinthi cum iudaizante christiani Chiliasmi fictione per coniecturas vnire eruditis visum fuit, ita quoque eodem nostro tempore alii sunt, qui eundem haeticum aut mere Iudaizantem depinxerunt, aut rationes, cur Iudaismi omnis macula a Cerintho abstergenda, nec nisi Gnosticis adfectatio ei tribuenda sit, solerter exposuerunt. In priorem quidem illam opinionem, satis improbabilem, e recentioribus propendet Vir ecclesiasticae veteris historiae nouis studiis efformandae cupidissimus, Cl. *Mich. Merkel*, in libro: *Beweis, dass die Apokalypse ein untergeschobenes Buch sei.* (p. 123. 127. etc.) et post hunc in praefatione ad apologeticum praecedentis scriptionis: *Historisch-kritische Aufklärung der Streitigkeit der Aloger und anderer alten Lehrer über die Apokalypsis etc.* (1782.) Accedimus quidem viro doctissimo, his verbis argumentationis suae partem complexo: „dum Alogi (cum aliis) Cerinthum designant Apocalypseos auctorem, ipsius „aliunde

* In Maioribus Historiae Christ. Institutionibus p. 456-457. (Helmst. 1739.)

„aliunde cognita dogmata Apocalypfi non ita
„plane contradixerint necesse est, vt nunc nobis
„persuaderi nonnulli cupiunt.“ Sed praeter
meras conjecturas, ex lubrico nescio quo veritatis
historicae sensu, nemini fatis commendabiles ni-
hil nos, ut aperte fateamur, deprehendimus in
eo, quod l. c. postea statim lectoribus is ipse
cupit inculcare: „dogmata nimirum Cerinthiana
ferius fortasse ita de industria fuisse efficta, ut
Apocalypfi, quam Evangelistae Iohanni tunc tri-
buere maluerint ecclesiastici, plane repugnantia
apparent. Neque enim ipsum (Virum Clariss.)
explicare sibi valere, quo tandem pacto Cerin-
thus, Iudaeus *) natu atque cum amore Iudais-
mi ad Christianorum sacra transgressus, ea ta-
men, quae credulus ille Irenaeus adv. haer. I,
26. tradat, adfirmaverit (de mundo non a pri-
mo Deo facto) virtutemque tamen istam mundi
opificem a Deo valde separatam pro auctore le-
gum Israeliticarum, ut Epiphanius (haer. 23.
p. 110.) et Appendix ad Tertull. de praescr. (c.
48.) subjungant, habuerit.“ — Vtinam vero
in omnibus hisce causis ex utraque parte huic
ipsi fugaci ac subdolae argumenti umbrae, qua,
quod sibi quis explicare nequiverit, id fictum
judicare festinet, non nimium, immo nihil fere
tribueretur.

§. VI.

*) *Ἐμπεριτομος* dicitur ab Epiphanio haer. 23. §. 2.
sub fin.

§. VI.

Non festinanter autem sed studiosissime potius ac subtiliter alteram sententiam: quod Iudaismus omnis a Cerintho amoliendus sit, pertractatam esse, omnes statim suspicabuntur, simulac S. V. G. Chr. Storr istam sibi defendendam existimasse intellexerint; id quod Vir multiplicis doctrinae copiis instructus nec ingenii magis subtilitate ac perspicacia quam animi dexteritate insignis suo modo, id est, nihil, quod ad rem suam probabiliter adplicari posset, omittendo peragere *) suscepit. In perpolita autem illa possibilem et verisimilem catena, quam formatam ibi videmus, id primum nos miramur, quod Vir doctissimus, ecclesiasticorum virorum narratis, ut testimoniis, alias in multis graviter innixus, omnem illam de Chiliasmo et Iudaismo christiano Cerinthi relationem, quae magis, quam sexcentae aliae eorundem Patrum *παράδοσεις*, apud Epiphanium potissimum circumstantiis firmata, luculenta et copiosa est, non nisi fictam atque ex erronea efformatam pronunciaverit interpretatione, quam quidem non unus solum vel alter Patrum, sed multi et tempore et studiis diversi de uno Irenaei loco vel concepisse ipsi, vel mirifica credulitate secuti fuisse dicendi essent. In de

*) *Ueber den Zweck der evang. Geschichte und der Briefe Johannis.* §§. 58. 59. (Tubingae. 1796. p. 149. seqq.)

de nimirum, quod lugdunensis gnosticorum op-
pugnator L. I. c. 26. §. 2. Ebionaeos „in iis
„ quae sunt erga Dominum consimiliter ut Ce-
„ rinthum et Carpocratem opinatos fuisse „, prae-
ceperit, sequiores nescio quam multos, aliquos
certe Alogis seculi tertii antiquiores, deinde
hos ipsos Alogorum calumnioso nomine male
notatos Iohanneorum libellorum repudiatores,
praeterea Epiphanium, cum minoribus haere-
siologis, si Pseudotertullianum excipias, omni-
bus, Ebionitarum Iudaismum atque Chilia-
mum voluptuosum in Cerinthum transtulisse *).

§. VII.

Quam coniecturam cum apud nos eo ipso
veri studio, quod Vir Summe venerabilis ante
omnia peramat, examinarem, statim vocula
ista *consimiliter*, non certa et firma satis vide-
batur, cui reliquae opinionis probabilitas omni
mole sua tuto possit incumbere. Non enim in
Codd. ea legitur, qui contrarias potius habent
voces: *non similiter*, sed Grabiani **) acuminis
coniectura est. Atque ex ipsis postea haeresio-
logis dum apud Cel. *Storr* (p. 152.) antiquitas
vocalae

*) *Storr*iana sententia libri alleg. p. 150. lqq. et alibi
ad hanc fere summam redit.

**) cf. notam *Massuetianam* ad h. l. in edit. *Irenaei*
p. 105. nec *Grabio* adsentientem nec *Cotelerio*,
qui negativam particulam expungendam cen-
suerat.

voculae *confimiliter* adfiruitur, qui consensum omnino inter Cerinthum et Ebionem in multis statuunt, utrum ii hunc ex ipsa vocula: *confimiliter*, hauserint, valde dubium manet.

Sed hunc Irenaei locum postmodum Diff. II. §. 8. attingere parati, demus nunc: ab haeresiologis *confimiliter* lectum fuisse. At vero Irenaeus, qui tum Ebionaeos „*confimiliter* ut Cerinthus et „Carpocrates, in iis quae sunt erga Dominum, „opinatos fuisse,„ scripserit, nihil plane de Chiliasmo Ebionaeorum ipse subjungit, generatim tantum: eos, „quae sunt prophetica, curiosius exponere niti,„ memorans; quae sane verba de multis voluptuosi Chiliasmi suspicione profus liberandis repeti etiam possent, ab Irenaeo certe, qui ipsum Chiliasmum crassiolem amplectebatur, non ad reprehendendum hunc dicta esse poterant.

Ponendum igitur erit, eos quos *fortassis* (p. 161.) haeresiologi sequiores in doctrina Cerinthiana exponenda imitati fuerint, aliunde exquisivisse Ebionaeorum *talem* Chiliasmum, quem mox in Cerinthum ex illa *similitudinis* praesumptione, ultra modum ab Irenaeo fixum amplificata, ingesserint. Nos quidem ex iis, qui supersunt, fontibus historicis de Chiliasmo praeursorum Ebionaeorum notitiam luculentam et factis antiquam non invenimus. Neque etiam vel Moshemio in majoribus historiae eccl. institutionibus

tionibus talia curiose expendenti (§. XX. p. 477. sqq.) neque Chr. Guil. Franc. *Walchio*, qui hanc ipsam haeresin Moshemio accuratius descripsit (*Entwurf einer vollst. Gesch. der Ketzereyen. I Th. S. 110. sqq.*) vel doctiss. *Schroeckhio* (in historia eccl. maj. P. II. p. 319. sqq.) Ebionaeos Chiliasmi reos agendi ratio obversata fuit satis vetusto e testimonio depromta. Unde, dum apud Hieronymum tandem in Comm. ad Esaiae c. ult. v. 20. accusatio Ebionitici Chiliasmi elucet *), utrum Ebionaeorum *priscorum* de opinionibus

*) Locus a doctiss. *Storr* (p. 95.) pro indubio (p. 162.) indicatus, apud *Walchium* l. c. p. 117. non nisi dubitanter adhibitus, in edit. Paris. 1604. T. III. p. 511. legitur, haec innuens: „*Judaei et Iudaici erroris haeredes Ebionitae*, qui pro humilitate sensus nomen pauperum susceperunt *omnesque mille annorum delicias praestolantes*, equos et quadrigas et rhedas ac lecticas sive balternas et dormitoria mulosque ac mulas et carrucas et diversi generis vehicula sic intelligunt, ut scripta sunt. Quod videlicet in consummatione mundi, quando Christus Ierusalem regnaturus advenerit et templum fuerit instauratum et immolatae judaicae victimae, de toto orbe reducantur filii Israel, nequaquam super equos sed super mulos Numidiae; qui autem senatoriae fuerint dignitatis et locum principum obtinuerint — iu carrucis veniant, occurrentibus sibi cunctis gentibus, quae eorum servituti fuerint praeparatae.„ Haec Hieron. manifeste magis, quod Iudaei, quam quod Ebionaei Christiani sentire poterant, derisui expositurus.

B

Quod

nibus sententia *ως εν παροδω* pronunciata ab Hieronymo illo, multa quondam per diem longum effundente, multum valere possit. Neque sane post longum priorum scriptorum silentium de hoc Ebionaeorum errore Hieronymo tandem circa a. 410. probabilia falsis miscenti*) fidem adungere possemus, nisi Ebionaeos Chiliastas fuisse tum, cum Iudaeochristiani, quotquot novimus omnes, regnum martyrum cum Christo terrenum (cf. Apoc. XX, 9. in urbe quae a gentibus postea oppugnari possit) deinde vero etiam in tellure innovata terrestria Hierosolyma praestolarentur, per se proximum vero videretur, patrum vero superiorum silentium inde dilucide explicandum esset, quod expectationem, ante *ψευδοπνευματια* illa in exegesi phantasmata, qualia Hieronymiana h. l. sunt, omnibus communem, exprobrare Ebionaeis nequiverint. Hoc tamen ex diuturno isto silentio relinquitur indicium,

Quod ipsum licet *γαρμματα* potius quam *πνευματι* sit consonum, malleus tamen hoc in loco Ebionaeis jungi quam Hieronymo, spiritali sua scilicet *γνωσει* superbienti, nodum vero his verbis (p. 510.) soluturo: „hoc solum dicam, quod *diversa vehicula*, quibus homines adducuntur ad fidem, *Angeli* sunt vel *sancti viri*, qui de hominibus in angelos profecerunt. „ O mirificum scilicet celebratissimi ingenii *πνευμα*.

*) „Immolandas victimas Iudaicas, Ebionaeos Christianos expectasse, quis non falsum iudicaverit?

cium, Ebionaeorum priscorum certe, Chiliasmum talem non fuisse, qualem ecclesiastici viri illis vel aequales vel propiores reprehendere solebant, id est, etiam si terrestrem, non scandalosum tamen atque voluptuosum.

An, quaeso, antiquiores christianos ab Ebionaeis ad amplificandam Cerinthianam doctrinam id transtulisse sumamus, quod iidem in Ebionaeis nondum reprehendebant, quodque ab Ebionaeis eo sensu, ut in Cerintho damnabatur, unquam receptum fuisse, nemo omnium probabiliter tradit?

§. VIII.

Cui vero univeree, a secta minus nota nec latius diffusa in sectam multo celebriorem pluribusque per se cognitam novas maculas transfusas fuisse, probabile sit? Quid Ebionaei, in Palaestina quasi *μωυσαϊσμοτες*, senserint, multis sine dubio exteris minus cognitum erat, quam quidem Cerinthianum illud per Asiam diffusum systema gnosticum. Huic novi quid adfingere, difficilius certe fuisset. Id autem, quod facilius videri debeat, ut Ebionaeis Cerinthiana ex *γνωσει* aliqua allinerent, postquam Ebion *successor* Cerinthi habebatur, tentatum fuisse non deprehendimus.

§. IX.

Sit nihilominus, Ebionaeos non Iudaizantes tantum sed et voluptuosi Chiliasmum adfescas

B 2

fuisse.

fuisse. Tum quidem ex tali Ebionaeorum phantasmate Cerinthiana fabula suppleri *fortasse potuit*. At a possibili hypothetico qua via ulterius ad ipsam eventus veritatem ducamur videntum est. Historiolas enim ejusmodi commentitias atque copiosius semper exornatas, quibus veterum monumentorum paucitatem largiter supplebant, viris ecclesiasticis inter manus quasi et facile succrevisse, nos minime diffitemur. Hac ipsa potius in causa in istam commentorum patristicorum classem referimus, quod Ebion *Successor* Cerinthi fingatur a Pseudotertulliano, quod historiola de Johanne Cerinthum devituro in Ebionem adcommodetur apud Epiphanium (haer. 30. p. 148.) et quae similia sunt, certioribus repugnantia atque inde erroris arguenda. Sed id, quod, quia subinde evenit, crebrius sane fieri potuit, etiam hoc vel illo loco revera factum esse, historica eget omnino *) evictione.

§. X.

Haec ut exponatur, iam Epiphanium, primo loco Vir Cel. (p. 153.) monet, adseverantius posuisse:

*) "So gewiss es ist, dass Irenaeus den Ebioniten blos in Absicht auf die Lehre von Jesu einerlei Meinung mit dem Cerinthus und Carpocrates zuschreibt; so deutlich lässt sich erweisen, dass spätere Haeresiologen die Vergleichung zwischen dem Cerinthus und den Ebioniten viel weiter ausgedehnt haben".
Haec V. S. R. p. 153.

posuisse: quod Ebion in omnibus ut Cerinthus et Carpocrates senserit. Sed liceat nobis, Epiphonio, quem vivum paucis facilem fuisse dolemus, advocati more ultro succurrere. Producitur omnino apud Cyprium Haeresiomastigem "Εβίων τα ομοια τεττοις Φρονησας". Non tamen Cerinthus proxime ab his dictis antecedit, immo vero οι Ναζωραιοι. Τεττες igitur, quibus similia sensisse legitur Ebion, Nazoraeos proxime fuisse et tum demum Cerinthianos etiam esse potuisse, necessario statuimus, ut ne Epiphanium aliter, quam jacet textus, explicare atque ex tali demum interpretatione culpam in illum elicere videamur. Apud eundem insequenti paragrapho "Ο Εβίων συγχρονος μεν τετων υπηρχεν" legitur, et mox Ebion: τα ισα τοις αλλοις εν απασι φρονων indicatur. An vero οι αλλοι isti Cerinthiani sunt et Carpocratiani? Plane non soli; nec ii potissimum. Sed innuerat modo antea Epiphanius: Ebionaeos nihil fere proprii habere in sua haeresi. Scilicet Samaritarum eos tenere detestandas opiniones, Iudaeorum nomen, vel potius: legem *) Ossaeorum (Esfenorum) et Nazoraeorum et Nasaraeorum cogitandi rationem, Cerinthianorum το ειδος **),

B 3

Carpoc-

*) Cum Ebionaei non Iudaeorum nomen, sed ut mox verius legitur, Christianorum προσηγοριαν tenuerint, loco voculae: το ονομα legendum erit, si quid video, τον νομον.

**) hoc est, ut puto, austerae vitae simulatio, opposita τη των Καρποκρατιανων κικκοτροπια.

Carpocratianorum malos mores, Christianorum nuncupationem. Hoc a loco Epiphaniï oratio ad illud: *πατών, et τα ἴσα τοῖς ἄλλοις ἐν ἀπασὶ* profuit. Sensus igitur, non culpabilis, hic esse videtur: Ebionaeorum haeresin plurimum aliarum esse velut farraginem, ita ut in uno dogmate Nazoraëis in altero Cerinthianis etc. similes, *in omnibus* vero uni alicui ex reliquis haereticis consentanei deprehendantur multaque refutatione non egeant.

§. XI.

Posthaec Vir S. R. quidquid similitudinis praeter dogma de Domino, in quo Ebionaeos Cerintho et Carpocrati posuerat Irenaeus confimiles, inter utramque partem intercessisse haeresiologi tradiderunt, ad figmenta (p. 155: sq.) ablegavit. Ab Ebione, iam in successorem et discipulum Cerinthi transmutato, ut ad systema magistri retro concluderent, facile adducti esse potuerunt. Potuerunt sane; sed potuisse plures etiam, quam quae ab Irenaeo nuncupatae fuerint, inter utramque partem similitudines obtinere, facile nobis concedetur. Plura enim ex illis, quae utrisque similia fuisse traduntur, ut sunt v. c. usus arbitrarius (*ἀπο μέρες και εχι ὄλε* Epiph. haer. 23. §. 5.) Evangelii *κατα Ματ. & αἰον*, argumentatio ex Matth. 10, 25. *) Mar-
tyrii

*) Hanc Cerintho Epiphanius haer. 23. §. 5. Ebio-

tyrii blasphema derisio, quam Philastrius exprobrat Cerintho, sicut Eusebius H. E. I. 6. c. 38. Elcesaitis — ne universe quidem Gnosticismo repugnant. Cum Cerinthiano autem Gnosticismo, qui resurrectionem Iesu cum *verbes* sua conciliandi locum, utcumque, invenerat (p. 176.) quid non ex reliquis eius generis opinionibus de legē ritibusque Mosis servandis etc. ullo unquam modo conciliari fortassis potuisse existimemus.

§. XII.

Sed iam a possibili, quod in utramque partem fluctuare videmus, ad testimonium de facto deveniremus, si testem deprehenderemus, testis nomine dignum, qui ex purioribus atque antiquioribus fontibus hauserit. Talis autem Pseudotertullianus (p. 159.) allegatur. Hunc nimirum (de praeser. c. 48.) Ebionaeorum doctrinam a Cerinthiana *duobus* dogmatibus discernere, altero, quod mundus a Deo factus sit, altero vero: *quod Iudaismus sit servandus*. Mirati statim, eundem scriptorem, qui Hebionem *Cerinthi successorem* finxerit, antiquioribus tamen ex fontibus hausisse, en, contextum ipsum lectitantes, nihil sane de *duplici* illo discrimine cernere potuimus. Ita vero so-

B 4

nat

nitis Pseudotertullianus de praeser. c. 48. — aequo jure, putem — tribuit.

nat locus: „Hujus (Cerinthi) successor Ebion
 „fuit, Cerintho non in omni parte consentiens,
 „quod a Deo *dicat* mundum, non ab angelis,
 „factum *), et quia scriptum sit: nemo disci-
 „pulus super magistrum, nec servus super do-
 „minum, legem esse (i. e. valere) *proponit*,
 „scilicet ad excludendum evangelium et vindi-
 „candum Iudaismum.„ Quae verba si cui ite-
 rum placeat legendo revolvere, constabit, puto,
 ex differentia modi indicativi et subjunctivi in
 verbis: *dicat*, et: *proponit*, posterius sententiae
 membrum non ad dissensum, Cerinthum inter et
 Ebionem, ostendendum, sed ad dogma aliquod
 Ebionis qua tale indicandum dici. Si utrumque
 comma pertineret ad voces illas: „Cerintho
 non in omni parte consentiens, quod„ — duo-
 bus exemplis comprobandas, aut participium:
 proponens, aut subjunctivum: proponat, re-
 quireretur, etiam in auctore adeo, ut est Plev-
 dotertullianus, soloeco.

§. XIII.

Irenaei de judaizantibus Cerinthi opinionibus
 silentium (p. 159.) per se nihil evincere,
 nisi omnia Cerinthiana eum non potuisse non
 et scire et describere comprobatum fuerit, ipse
 nobis V. S. R. facile dabit. Cerinthum Gnosii-
 cum

*) Facile patet, inter hasce voculas majus distin-
 ctionis signum ponendum esse: *factum*. Et . .

cum! Iudaeorum Deum non *Dominum* (h. e. κυριον παντων) habuisse certissimum est. Neque tamen inde ad negandum Cerinthi Iudaismum adducimur. Epiphanium vero ipsum tecta quaedam vestigia sui erroris hac in causa (p. 160.) reliquisse cur non inveniamus, protinus exponendum erit.

§. XIV.

Liceat enim nobis, cum interea ab aliis Iudaismum Gnosticismo Cerinthiano qualitercunque subjungit, ab aliis vero aut Gnosticis hominis aut Iudaismum ita negari videamus, ut in triplici hac explicatione coniecturis vel suppleantur narrationes priscae vel amoveantur, unicam eam, quae restat, viam ingredi et quartam proponere solvendi nodi rationem. Dispicimus igitur, si placet: annon ea ipsa veterum enunciata, prout sonant, de Cerintho bene valere et secum invicem ita stare possint, ut quidem hic (quod fieri non posse nos dolemus) neutro errore liberetur, uterque vero error ipsius ex coniecturis nec amplificetur a nobis nec diminuatur.

§. XV.

De utroque Cerinthi errore copiosissimus est Epiphanius, haer. XXVIII. p. 110. sqq. ed. Petav. (Paris. 1622.) cuius scriptoris zelo ferventis saepius, quam iudicio pollutis naevos

nec ignoramus nec diffitemur. Vir multae lectionis sed et multiloquus est, ut ipse sibi subinde: *αλλ' εως ποτε μηλων τον λογον*, acclamet; atque, ut fit, in multitudine verborum non semper multus sensus. Potius confundit non raro diversissima, malus imprimis chronologus. Saepe in haeresibus quod caput causae erat, nec videt, nec ferit. Pessime nos habet, etiam in re praesenti, incuria illa, qua, unde narrata hauserit, indicare in multis neglexit. Attamen in describendis erroribus, qui Palaestinam Asiaeque provincias anteriores turbaverant, eundem non ita malum et inertem deprehendimus, ut indistinctius nonnunquam damnatur. Generatim ea, quae de haeresibus memorat, se partim ex aliorum doctrina hausisse partim vero ex aliorum narratione atque sua etiam experientia accepisse (p. 2.) indicat. Ea in pervestigatione diligenter se versatum esse et ipse asserit (p. 3.) et aetati suae laude indagatoris studiosi ita dignus visus est, ut hanc ipsam ob causam descriptionem haeresium viri conspicui ab eo instantius expeterent. Gnosticismi speciatim notitiam non potuit non habere penitioem, cum ipse juvenis *) a Gnosticis, qui Carpocratianae indolis, id est, perversitatis in moribus plus quam fanaticae fuisse videntur (v. haer. XXVI.)

ten-

*) *Εν τη νεα ημων ηλικια ορεχθησιναι* (feminae gnosticae) *κατασπασιν ημας επεχειραν.* p. 99. 199.

tentatus atque a mulieribus allectus fuerit, quae sic adolescentem σωζειν et ex manibus τῆς Ἀρχοντος (mali corporum principis) liberare velle (p. 100.) ex impio suae sectae idiomate pronunciarant. Cum igitur de perditissimo isto Gnosticismi genere referat: ταυτη τη αιρεσει και αυτος περιετυχον· εν σωματος δε των ταυτη επιχειρευτων Φυσει αυτα αυτοπροσωπως ευενηχθην (p. 99.) cumque ipse libros eorum lectitalle (p. 100.) profiteatur, in his, quae ad gnosticas αιρεσεις pertinet, si nova quaedam et propria servavit Epiphanius, minus sane contemnendus est nec protinus aliis, vel antiquioribus, postponendus.

§. XVI.

Eti enim per aetatem Irenaeus *) ille, qui contra haereses gnosticas circa annum seculi II. septuagesimum sextum scripserit ostenditur (Dod-

*) Iste quidem iam a Basilio (de Spir. S. c. 29.) ut ο εγγυς των αποστολων γενομενος aequae ac ab aliis, ultra modum, celebrari videtur. Sed parum vere interest, utrum uno an tribus seculis scriptor ab apostolica aetate distet, cum uterque de originibus christianis testis recte haberi nequeat ob aetatem maxime anteferendus. Testem omnino nolumus dici ullum, quicumque sua nonnisi ex traditione nactus est. Ad alterum per unum seculum haec παραδοσις, si per canalem fluxerit minus sanam, deformata, ad alterum post triplex temporis intervallum, si canales limpidiore aut aptiores fuerint,

(Dodwelli Dissertatione de aetate Irenaei *) Epiphaniao antecellere poterit, Epiphanius tamen, de rebus in Palaestina et Asia gestis referens, certiora et copiosiora habere posse intelligitur, Lugdunenſi Episcopo, qui in illud Galliarum quasi exilium post annum aetatis trigesimum delatus, aetate provectum Polycarpum aliosque *πρεσβυτερος* (sc. των Αποστολων μαθητας L. V, §. 1.) quorum de auctoritate multum, sed inane **) etiam,

fuerint, purior et certior devenire potuit. Neuter tamen testis est, sed tradita et servat et tradit,

*) Cuius excerpta servavit *Guil. Cave* Historia viro-
rum eccles. literaria. p. 40.

**) L. IV. c. 31. a tali „de antiquis presbytero., ipse (c. 27.) audiens accepit bonus Irenaeus: ea hominum vet. Ti, quae ibidem non sunt reprehensa, delicta nec a nobis accusari debere, sed in illis *typum esse quaerendum.* — L. V. c. 32. „quemadmodum Presbyteri meminerunt, qui Iohannem „Discipulam Domini viderunt, *audisse se ab eo,* „quemadmodum de temporibus illis docebat *Domini-* „*minus* et dicebat: venient dies, in quibus vineae „nascentur, singulae decem millia palmitum habentes et in una palmite 10 millia brachiorum . . „et unum quodque acinum expressum dabit viginti quinque metretas vini. Et cum eorum „apprehenderit aliquis sanctorum botrum, alius „clamabit botrus: ego melior sum, me fume; „per me Dominum benedic., Dum quidem huius furfuris thesauros Irenaeus a suis prebyteris accepisse crepabat, non miramur, haereticos de
pres-

etiam, gloriatur, *παρις ων στι* *) id est, aetate ad res inquirendas non semper satis subacta, nescimus quamdiu, viderat, atque res asiaticas et orientales inde ab anno aetatis quadragesimo non nisi e longinquo prospiciebat. Epiphanius contra multo propior, utpote in Palaestina natus

presbyteris eiusmodi ut de „idiotis religiosiis,, sensisse. L. V. c. 20. §. 2. Id mirum vero, eosdem presbyteros, si talia se per Iohannem apost. *ut Domini doctrinam* accepisse fabulantur, pro mendacibus habitos non fuisse et Domino et Iohanni absurdissima sua commenta impie adfingentibus. — „Eosdem dixisse omnes seniores, qui in Asia apud „Iohannem discipulum convenerint, id ipsum tra- „didisse eis Iohannem,, quod sc. Iesus quadraginta annos vivis excesserit, asserit Iren. L. II. c. 22. §. 5. 6. Quae qualia et exegeticae et dogmaticae et historicae illius traditionis, in qua Irenaeus habitabat, specimina! Atque ipso etiam a Polycarpo talia omnia audiri potuisse dubitamus, cuius epistola simplicitatis christiana magis amabilis colorem refert. Irenaeus potius cupediis istis delectatus si ad presbyteros provocat, saepius ex congerie Papiae sui unice hausisse videtur, quam disertis verbis ut fontem suum indicat. L. V. c. 32. §. 3. 4.

*) ut ipse scribit ctra haer. L. III. c. 3. et in epa ad Florin. ap. Euseb. H. E. L. V. c. 20. Dodwellus id de anno aetatis tricesimo intelligit. — Quae ex Polycarpo audiverat, *non in charta* sed in corde consignasse, eorum tamen senex se bene meminisse refert Irenaeus. Opp. p. 340.

tus et deinde circa a. 368 Salaminensis in Cypro Episcopus, etiam sine presbyteris ejusmodi apostolicis, certiora subinde, licet alibi non obvia, habere potuit. Ubinam vero re ipsa habeat talia, e praeceptis logices de probabilibus unice decerni debet.

§. XVII.

Ex primis autem inter ea legibus haec omnino est: narrationem ab interna repugnantia liberam probabiliter esse suscipiendam, donec vel ipsa fides auctoris extrinsecus labefactetur, vel cognoscendi facultas dubia reddatur. Cuius legis ad normam dummodo caute aestimetur Epiphaniae de iudaizante Cerinthi Christianismo narratio, et hunc et Irenaeum sibi ipsis per se aequae ac secum invicem bene constare posse intelligimus. Neque nos in omni huius causae disceptatione alia face prae lucente fruemur, quam quae in trita illa est Theologorum exegetica formula: distingue tempora et concordabit scriptura. Quo fundamento praefructo imprimis ab artificii, narrata inter se pugnantia explicatione alia, quam philologica, conciliandi, raro tutis abstinemus.

§. XVIII.

Facem vero istam ipse nobis praeferre videtur Epiphanius. Is scilicet in prima quidem
para-

paragrapho Cerinthi Gnosticisimum non secus ac Irenaeus describit. Unum tantum hoc novum ponit: Cerinthum παρα τον πρωτον (i. e. Καρποκραν) *) τῆ εισαγωγῆ τῆς αὐτῆ διδασκαλίας εδεν διαλλαξαι αλλ η ἐν τῶ μνον· εν τῶ προσεχειν τῶ Ιουδαισμῶ απο μερους. Φασκει δε ατος τον νομον και τας προφητας υπο Αγγελων δεδοσθαι και τον δεδωκοτα τον νομον ενα ειναι των Αγγελων των τον κοσμον πεποιηκοτων. Cerinthum igitur ut Gnosticum etiam eo causae suae consuluisse persuademur, quod Iudaeos non omnino offenderet et a se averteret. Ita potius doctrinam suam *introducere* solebat inter alios ut et prophetis aliquid tribuere, nactis quippe sua ab angelis, legem vero ulterius videretur extollere, a principe horum angelorum h. e. mundi fabricatore derivandam. Haec sive ex suo sensu dixerit, sive κατ οικονομίαν solum ab initio doctrinae exposuerit, cohaerere sine dubio poterant cum eodem gnosticismo, qui virtutes illas primo Deo inferiores, quas postea αἰωνας nuncupabant, *angelorum* nomine Iudaeo-graeco compellare non dedignabatur. Neque omnino malos angelos in Cerinthiano systemate Demiurgum cum suis fuisse discimus, apud Irenaeum hoc unum lectitantes: „Virtutem mundi factricem [ab ea principalitate (αρχη)

*) ἐν excidisse videtur. Pro sequentibus αλλ η ἐν τῶ μνον legendum conjecerim αλλ η ἐν τῶ μνον. Sensus, utcumque sit, nihil mutatus.

(αεχνη) quae est super omnia, valde separatam fuisse atque ignorasse eum, qui est super omnia Deum,, (adv. haer. L. I, c. 26.) Erat enim sine dubio Angelus ille mundi conditor per se sic satis bonus, dummodo talis, qualem Moses et Prophetæ depingunt. Deum autem summum ignorare poterat adeoque ipsum se pro unico vero mundi domino habere, absque malitia, quae tum, si erroris sibi conscius non erat, in ignarum non cadebat. Quid? quod ignarus idem, ut superior aliquis Deus introduceretur, potuit sane noluisse. Quin adeo superioris rivalis cultoribus infensus cogitari potuit a gnostico Cerintho aequè bene, ac in ipso Vet. To subinde Zelotypia quaedam in reliqua gentium numina ardere legitur. Neque igitur ita αυσιατον est, ut Epiphanius, refutandi causa in arenam (§. II. p. 111.) progressus, innuere tentat: Φασιςιγαρ, inquiens, ο κρηινθος τον νομον δεδωκοτα εν αγαθον, ετω νομω πειθεσθαι δοκει, δηλον δε οτι ως αγαθω; πως εν ο πονηρος τον αγαθον νομον δεδωκεν; Refellendi studio (ut sit praesertim apud haeresiomaftiges illos) hanc consequentiam nectit Epiphanius: εν αγαθον illum protinus etiam esse πονηρον. At vero Cerinthus Demiurgum εν αγαθον habebat dum ignarum summi Dei ab eoque longe separatam (sec. Irenaeum) posuit. Is vero εν αγαθος non perfectus *) neque omnino bonus non

*) Matth. 19, 17. Marc. 10, 18. Luc. 18, 19. Rom. 12, 2.

non statim, prout, adversarium iam agens, non historicum, elicit auctor, ο πονηρος malus et perditae voluntatis genius est, sed imperfectior. Mali certe legem servandam esse non praecepisset Gnosticus; sed ab imperfectiore etiam angelo lata bonum ex parte adhuc continere videbatur, quod Iudaeus olim ipse, nunc Gnosticus, ex Iudaeis, immo et aliis, suis adflectis εκ μερῶς commendare, sine repugnantia poterat.

§. XIX.

Ita quidem Iudaismo Cerinthum adhuc ex parte favisse, dum in Asia versabatur, sine interna systematis repugnantia credi potest Epiphonio. Ecce vero hunc, inter Gnosticos, cognatae certe sectae, olim versatum eorumque ipsis libris lectis informatum, de γνωσει Cerinthiana novi quid, quod Irenaeus sive ignoraverit sive neglexerit, scire non potuisse praesumamus? Irenaeus sane, de Cerintho Gnostico non satis multa edoctus, eam partem doctrinae, qua Iudaismo hic veluti manum porrigebat, si minus reprehendenda videbatur, et omittere, dummodo sciverit, facile poterat.

§. XX.

Quae autem apud Epiphanium de Cerintho, dum in Palaestina erat, Iudaeochristiano relata invenimus, haec fere sunt — articulatim a nobis
C dis;

disposita, sic ut apud auctorem se invicem excipiunt, in haer. 28.

1) (§. II.) ἄτος δε (κηρινθος) εἰσιν, ἀγαπητοί, εἰς τῶν ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων οὐ τὴν ταραχὴν εἰργασάμενος Act. 15, 24. memoratam.

2) Καὶ ἄτος ἐστὶ τῶν ἀντισηιτων τῶ ἀγίῳ Πέτρῳ, ἐπειδὴ εἰσηλθε πρὸς Κορινθίους (Act. 10, 24.) . . ἄτος ἐν παρέκειναι περὶ τὰ πέτρα ἀνελθόντος εἰς Ἱερουσαλὴμ τὰ πλῆθη τῶν ἐκ περιτομῆς, λεγόντων ὅτι εἰσηλθε πρὸς ἀνδρῶν ἀκροβυσίαν ἐχόντας (Act. 11, 2.)

3) Ἐποίησε δε τὰτο κηρινθος πρὶν ἢ ἐν τῇ Ἀσίᾳ κηρυξάτω αὐτὸ κηρυγμὰ καὶ ἐμπέσειν εἰς τὸ περισσοτέρον τῆς ἐαυτοῦ ἀπωλείας βραχάθρον. Διὰ γὰρ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐμπεριτομον, ἤθδεν ἀντιδιμίας ἐνεκα τῶν ἐν ἀκροβυσίᾳ πίζων διὰ τῆς περιτομῆς τὴν προφασίν ἐθήρησατο . . .

4) (§. IV.) Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τότε (Act. II.) ἐπραγματεύθη κινήθεντα ὑπὸ τῆ προσηρημένου ψευδαπόστολε κηρινθε, ὡς καὶ ἀλλοτε (Act. 21, 12.) ἔασιν αὐτὸς τε καὶ οἱ μετ' αὐτῆ εἰργασάντο ἐν αὐτῇ τῇ Ἱερουσαλῆμ, ὁπηνίκα Παῦλος ἀνηλθε μετὰ Τίτῃ, ὡς ἀπὸ καὶ ἄτος (Cerinthus) ἐφῆ *) ὅτι ἀνδρῶν ἀκροβυσίας

*) Hoc clamasse leguntur Act. 21, 27. οἱ ἀπο τῆς Ἀσίας Ἰεδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, ii qui postea, cum accusaretur Paulus coram Praetore, 24, 19. non aderant. Quae notitia licet non complectatur Cerinthum, eum tamen non excludit. Iudaeochristianus instigare Iudaeos asiaticos potuit, Paulum praefens coram Praetore accusare noluit.

βυζας εισηγηγης μεθ εαυτς, ηδη περι τετς λεγων
κεικοπωνηης, Φησι, τον αγιον τοπον . . .

5) Παντι δε τω βελομενω κατανοειν τα παρα τοις
Αποστολοις τοτε πεπραγματευμενα θαυμασαι επεσι,
πως τα παρα τη αιρεσει ταυτη εξ επινοιας πνευμα-
τος πλανης ενεργηθεντα τον χαρακτηρα υποδεικνυσι
των δια των αιρεσεων τετων εν τοις Αποστολοις
(apostolis adhuc vivis) την κηνησιν εργασαμενων.
Αποσαντων γαρ τετων και εις ψευδαποστολες τρα-
πεντων και αλλας ψευδαποστολες αποσειλαντων, ως
και ηδη προειρηται εις την Αντιοχεια εν αρχη και
εις αλλας τοπας, λεγοντας: οτι εαν μη περιτημη-
θητε και φυλαξητε τον νομον Μωσεως, & δυναθε
σωθηται· εχ η τυχεσαι τοτε ταραχη εγενετο, ως
προειρηται . . . Και ετοι*) εισιν οι παρα τω
Παυλω ειρημενοι ψευδαποστολοι, εργαται υδλιοι,
μεταχηματιζομενοι εις Αποστολες Χρεια (2 Cor.
11, 13.)

6) (§. V.) Χρωνται γαρ**) τω κατα Ματθαιον
C 2 Ευαγγε-

*) E Palaestina venisse seductores Corinthiorum, quasi
a Iacobo, (cf. Gal. 2, 12.) eruit etiam S. R. Storr in
Notitiis hist. epistolarum Pauli ad Corinth. interpreta-
tioni interservientibus 1788. §. IV. ad quae conferrī
possunt, si placet, quae annotavimus in nostra:
Bibliothek kl. Schriften I. Bd. III. St. p. 281. sqq.
Cerinthum ipsam Corinthi fuisse non innuit Epi-
phanus. Erant plures id genus κηκοζηλοι Iudaeo-
christiani Paulinum γεωργιον ubique eversuri.

**) Γαρ pendet ab antecedentibus: quia κηκοζηλοι
illi Iudaeochristiani Apostoli Christi videri volunt,
etiam

Ευαγγελίω, από μερῶν καὶ εὐδῶ, ἀλλὰ (fortassis ἀλλ' ἂ) διὰ τὴν γενεαλογίαν τὴν ἐνσαμῶν καὶ ταύτην μαρτυρίαν φέρουσι ἀπὸ τοῦ Ευαγγελίου· πάλιν λέγοντες· ὅτι ἀριστερὸν τὸ μαθητὴν, ἵνα γενηταί ὡς ὁ διδασκαλὸς (Matth. 10, 25.) Τί γιν; Φασί· περιετμήθη ὁ Ἰησοῦς, περιετμήθητι καὶ αὐτός. Χρῖστος κατὰ νόμον, Φασίν, ἐπολιτεύσατο; καὶ αὐτὸς ταῖς ἰσά ποιήσων. Ὁθεν καὶ τινες ἐκ τούτων . . . πείθονται ταῖς πιθανολογίαις διὰ τὸ τοῦ Χρῖστον περιετμήσθαι.

7) Τὸν δὲ Παῦλον ἀπέτρεξε διὰ τὸ μὴ πείθεσθαι τῇ περιτομῇ, ἀλλὰ καὶ ἐβασίλευσεν αὐτὸν . . .

8) (§. VI.) Οὗτος δὲ ὁ κηρινθὸς ἀνοήτος καὶ ἀνοήτων διδασκαλὸς (sc. ἐστίν) φασί (fort. Φασίεν) πάλιν τολμήσας· Χρῖστον πεπονηθῆναι καὶ ἐσαυρωθῆναι, μὴ πῶ δὲ ἐγηγερθῆναι, μέλλειν δὲ ἀνίστασθαι, στὰν ἢ καθόλου γενηταί ἀναστάσις. Ἀσύστατα τοίνυν ταῦτα παρ' αὐτοῖς καὶ ῥήματα καὶ νοήματα . . .

9) (§. VIII.) Καλεῖνται δὲ πάλιν αἱ τοῖς Μηρινθίανσι ὡς ἡ ἐλθῆσα ἐφ' ἡμᾶς Φήμη περιεχεῖ. Εἴτε γὰρ ὁ αὐτὸς Κηρινθὸς *) Μηρινθὸς πάλιν ἐκαλεῖτο, ἔτι καὶ πᾶν
etiam utuntur Evangelio Apostoli, sc. Matthaei.
Pluralis χρωῖται ostendit, Epiphanium novisse, non Cerintho soli sed et aliis id genus Iudaeochristianis Evangelium illud ex parte, prae aliis, arrisisse.

*) Κηρινθὸν flos est aestivus *cerinthe* Plin. l. 4. c. 12. Theophrast. Hist. plant. l. 6. c. 7. Aristotel. hist. animal. l. 9. c. 40. Μηρινθὸς autem *funiculus piscato-*

παντι σαφως περι τετα ισμεν, ειτε αλλος τις
ην Μιθριδης ονοματι, συνεργος τετω, Θεω εγνω-
σαι. ηδη γαρ ειπομεν οτι ε μονον αυτος εν Ιεροσο-
λυμοις πολλας αντηση τοις Αποστολοις αλλα και οι
συν αυτω εν τη Ασια . . .

Unum addendum ex eodem Epiphanio, quod
haer. 51. §. X. p. 43^a. per transitum me-
morat:

10) Ληκας . . . λεγει . . . πως εν τω δωδεκατω ετει
αηλθεν εις Ιερουσαλημ . . . να μη παραλειψη τοπον
τοις νομισασιν αυτον (Iesum) απλως ανδρα τελειον
εν κοσμω πεφηνεναι και εις τον Ιορδανην προς τον
Ιωαννην ηκειναι . . . ως υπεβληθη υπο Κηρινθα και
Εβριονος και των αλλων. Δεινος γαρ οφισ σκιαλη-
νος διαβαων εν μια γνωμη εχισταται αλλα τοις
μεν δουει εκ παρατριβης και σπερματος ανδρος
ηγεγενησθαι, τοις δε αλλοις απλως ανθρωπος πε-
φηνεναι . . .

§. XXI.

Haec igitur Epiphanii sunt de Cerintho, Ia-
daëochristiano. In quibus grauiora omnia non
dubitanter et tamquam ex coniectura dici, sed hi-
storica voce, id est, firma et certa proferri audimus.

C 3

Re-

piscatorius est. Mali ominis nomen in locum al-
terius, quod laetioris erat significationis, in con-
tumeliam haeretici hominis vel eorum potius, qui
sic ludere amabant, substitui infrequens non erat,

Relege, si placet, nros 1—4, et 8. Meretur etiam notari narrantis diligentia, qua (No. 9.) quid ex fama dubia acceperit, discernit ab iis, quae certa ipsi erant. ibidem sc. a vocibus *ηδη γαρ — Αστια* ea propter repetita. Reliqua igitur Epiphanio certiora omnino erant, quam quae per famam ad ipsum deuenerant.

Numerum 5. relegendibus facile succurret consensus narrationis cum iis, quas ex Nouo Testamento nouimus, Iudaeochristianorum machinationibus, ubique Iudaismum liberaliori doctrinae adfuturis. (Eos homines indefessos fuisse atque auctoritate inter suos valuisse, ex effectis subitaneis colligent, qui vel epistolarum ad Corinthios et Galatas vnice meminerint. Nec demum ex Nouo Testamento talia collegisse atque in Cerinthum deinde, ex coniectura, transtulisse videtur Epiphanius. Si quaesiuisset haereticum, cuius nomen Iudaeochristianis istis *κακοζηλοις* praefigeret et adsignaret, propiorem habuisset Ebionem, quem nominatim extitisse talem non dubitabat.

Si noui Testamenti silentium de Cerintho Epiphanii narratis obuertitur, vt fit apud Walchium in histor. haer. p. 253. *) argumentum hcc

*) *Hingegen bevußt sich der verneinende Theil darauf: das weder Lucas, der die Geschichte der falschen Apostel erzählt, noch Irenaeus, der mit so grossem Eifer von Cerintho handelt, nur ein Wörtgen von dieser*

hoc eorum ex genere esse videtur, quae, dum nimium probarent, nihil probant. Lucas enim atque omnes N. Ti libelli neminem vnquam nominant ex istis, qui ecclesiam Hieros. in Petrum ac Paulum commouere studuerunt. An vero eos nullos fuisse inde sequitur, quia anonymi sunt? Irenaei autem silentium iam attingimus. (§. 16. 19.) Quid, quaeso, etiam si Cerinthum Iudaeochristianum ab Apostolis reprehensum fuisse nouissent omnes? An damnatus inde Cerinthus fuisset ille, minus sane nunc judaizans et Gnosticus? Dum in Palaestina erat, praeter nimium pro Iudaismo zelum nihil omnino in eo culpandum fuisse videtur.

C 4 Quae

dieser wichtigen Angelegenheit melden, welches desto mehr zu achten, da gewiss der Widerspruch der Apostel dem Cerintho am nachtheiligsten und von Irenäo gewiss nicht würde übergangen worden seyn; dass nicht einmal erweislich, dass Cerinthus damalen schon seine Lehren (gnosticas sine dubio heic innuit Walchius, quae tum Cerinthum iam professum fuisse, et nos negamus, atque adeo, cur Irenaeus priorem Cerinthi historiam, si quidem nouerit illam, praetermiserit, satis intelligere nobis videmur) vortragen und dass in der That Cerinthi Irrthum vom Gesez weniger erheblich gewesen, als seine andern Lehrsätze; hingegen von den falschen Aposteln zu Antiochien kein anderer Irrthum gemeldet wird als dieser.

Quae No. 6. 7. referuntur, de Evangelio Matthaei ex parte adhibito, Paulo repudiato — ipse Epiphanius non solum Cerintho ingerit, sed pluribus ex iis, qui μεταχρηματιζόμενοι εις Αποστολὰς Χριστῆ Ethnicochristianis vetus jugum parabant. Observato plurali: *χρῶνται* — *φασι* — *ἀδελφοί* — patet, numerum 6. non everti per ea, quae numero 10, alio ex loco Epiphanii memorata adtulimus. Qui apud Matthaeum genealogiam pro certo habebant documento, omnino Iesum natum, sensimque adultum esse non poterant negare. Sed non quovis tempore genealogiam illam a Cerintho tanti aestimatam fuisse, acceperat Epiphanius. Id dum tradit *ὡς ἐν παραδόω*, nihil inde nobis indicari ipse innuit, nisi opinionum fluctuationem, quae hisce in rebus nemini insolita et inaudita videbitur. Fuisse inter Iudaeos, qui Messiam ita debere comparere putarent, ut nemo, vndenam esset, compertum haberet, ex Iohanne intelligimus Eu. c. 8, 27.

Sequitur, si hucusque notata recte observavimus, in narratione Epiphanii internas dubitandi rationes non latere. Constat potius sibi ipsi atque ex aliis veteris historiae eccl. monumentis nihil, quo conuelli possit, succurrit.

A Philastrio de haeresibus c. 36. Cerinthi Iudaeochristianismum, a continuatore eiusdem anonymo §. 6. Chiliasmum Cerinthi etiam notari, paucis attingimus. Prior non scripsit ante

336. (cf. eius haeresin 62. et 67.) atque ex ipso Epiphanio, qui de haeresibus circa a. 375. scripserat, haussit sua. Continuator incertae aetatis ex Eusebio de Chiliasmo Cerinthi, quae inuenerat, suppleuit. Quidquid sit, nihil praeter hoc vnum, quod alia certiora ipsis non innotuerint, testantur.

§. XXII.

Sed et animum humanum, vt est omnibusque temporibus idem est, quasi testem et vindicem nanciscitur Epiphanii narratio. Idem ille Cerinthus, qui proejectiori aetate *εν τη Ασια διτριβων* ad Iudaismum adhuc *ex parte* se accommodabat, antea, cum junior inter Christianos esset Hierosolymitanos, pro Iudaismo et Apostolis cum Iesu Messiae placitis semper coniungendo pugnasse traditur. Viden' quaeso, quam bene, quam psychologicae haec cohaereant. Iuuenis pro receptis Iudaeorum moribus Mosisque ac prophetarum institutis feruentior, Petro, Cornelium gentilem nec dum Profelytismo Iudaico ad regnum Messianum satis, vt videbatur, praeparatum, in quaestione Actor. XI. mota sese opposuisse, deinde Paulo, nouo apostolo, Hierosolymitanis christianis etiam multo post male adhuc suspecto (Act. 21, 21.) Antiochiae ex eodem *ζηλωτης νομης*, quem nec Apostoli Hierosolymis extirpare poterant (v. 18, 20, 15, 7.) obuiam iuisse, denique tumultum contra Paulum ob
C 5 templi

templi profanati suspicionem Act. XXI. concitasse apud Epiphanium memoratur. Hunc in modum qui in ipso aetatis feruore, quam diu inter medios Christianos Iudaizantes erat, ad Iudaismum retinendum et cum Christianismo, vt aiunt, concorporandum propenderat, is cur ferius, ad *γῶσι* aliam alia in regione transductus, tamen Iudaicam in legem et prophetas obseruantiam, quantum vnquam fieri poterat, etiam cum *γῶσι* sua vnuerit, nunc demum satis perspicere nobis videtur. Reliquis gnosticis exofus est Moses, contemnitur demiurgus, Iudaeorum superstitiosae quippe gentis dominus. Sed Cerinthus cur aetate proeclior talia antiiudaica *γῶσι* dictamina, quantum poterat, deuitauerit, mitioraque admicere maluerit, Iudaeis etiam forte gnosticis commendatura, id quidem psychologicae commonstratur, id in hoc homine sponte cohaeret.

§. XXIII.

Satis bene quidem monetur, Gnosticum non ita contra Petrum Paulumque pro Iudaizante Christianismo debacchari potuisse, vt de Cerintho apud Epiphanium haer. 23. §. II. IV. legitur. At vero an Cerinthus haec peregit Gnosticus? An Gnosticum eum Epiphanius introducit? Si solam quidem Epiphanii *Ἀγίας Φαλακίωσι* de Cerintho legendam haberemus, valde dubii non possemus non manere. Illa enim epitome haec abbreviauit:

illegit

33

breuiauit:

brevianit: Κρητιανοί και Μηνητιανοί οι απο Κρηνης και Μηνηνης, Ιεδαιοί, οτινες περιτομην ανησει και κοσμον υπο αγγελων γεννηθησαι, τον δε ησαν κατα προκοπην Χριστον. Sed admonemur hoc luculento exemplo, quam confusa priscarum rerum notitia ex locis veterum oriatur, non nisi compendiariis et transitoriis, vtut meliora illi scriptores nouissent ipsi. In Panario nimirum, copiosiori opere, distinctius haec illustrat idem Epiphanius atque optime indicat sub finem §. II. *Εποίησε δε ταυτο ο Κρηνητος πριν η εν τη Ασία ηκούσαι το αυτη κηρυγμα και εμπασειν εις το περισσοτερον της εαυτη απολειας βαρβαρον.* Id vero, nescio quo ordine, ab iis, qui de systematibus veterum siue philosophorum siue religiosorum hominum iudices pronunciant, semper fere negligitur, vt sensim sensimque in animo doctrinae quoddam systema formari obseruent. Neque tamen nisi per gradus variasque etiam immutationes ac sententiarum vicissitudines hominum mens ita progreditur, vt subinde adeo retrograda videatur. Raro autem ita cautos videmus humanarum mentium *) historiographos, vt non ex omnibus omnino

*) Tales indicamus in historiis pragmaticos, quales nostra etiam aetas abunde protrudit, in quibus Plautinum illud *πληρηται*; „quod quisque in animo habet aut habiturus est, sciunt; quod in aurem Rex, Reginae dixerit, sciunt; quod Iuno fabulata est, cum Ioue, sciunt; quae neque futura neque facta sunt, ii sciunt!“

omnino scriptis viri, tum potissimum, vbi pauca supersunt, colligant, immo confundant vnum eius idemque, si Diis placet, cogitandi systema, quantumuis aetatis indole annorumque decursu maxime inter se et diuersis et distantibus. Scitius sane hoc loco Epiphanius, vt Cerinthum Hierosolymitanum ab Asiatico discernamus, admonet. Nonne Iohannem Apocalypticum, qui sub Claudio aut Nerone aetate vigeat, ab eodem euangelii auctore certe ob sermonis diuersitatem probe discernere monemur *). Quidni ob ideas etiam? Euangelista omnino imaginibus illis christianorum post bella triumphorum, regniue resurgentium martyrum in terris his olim beatissimi umbris non abundat. Sed proeuctius aetate ingenium nonne deferuescit? Nonne simpliciora illa et limpidiora Iesu viui de aeterna sua suorumque et felicitate et coniunctione, qualia sunt in euangelio c. XIV, 23. 28. XVI, 22. XVII, 24. — Viro illi seni, fluctibus vitae satis diu jactato, immo etiam per experientiam contra spem audaciorem munito atque de tarditate emendationis rerum ac deceptrice ex subitaneis ausis meliora rapiendi expectatione vtunque

*) Ex recentissimis hoc rectissime monuit, quem honoris causa nominamus, vir nostras [doctiss. Sam. Gottlieb Lange in Commentario: *die Schriften Johannis, des vertrauten Schülers Iesu, übersetzt und erklärt. I. Th. S. 65. (Neustrelitz 1795.)*

que edocto ita demum bene suffecisse augu-
remur?

§. XXIII.

Atque etiam ulterius eadem via rectissima
nos ducit Epiphanius, in alia quoque doctrinae
parte Cerinthum a se ipso discessisse accurate
commemorans. Gnosticus Cerinthus Iesum re-
surrexisset concedebat. Hoc apud Irenaeum at-
que exinde in Epiphanio etiam sub fin. §. I.
p. 111. Sed crucem figit hic ipse scriptor, postea
§. VI. p. 113. referens: ετος ο Κηρηθος ανοητος
και ανοητων διδασκαλος φασκει παλιν τολημισας· Χριστον
πεπονησθαι και εσαυρωσθαι μηπω δε εγγερωθαι, μελλειν
δε ανίστασθαι οταν η καθολικη γινεται νεκρων αναστασις.
Ασυστα ταυτων, addit, ταυτα παρ εικεινοις τατε ρημα-
τα και νοηματα. Damnetur hoc iudicium, vt
παρορμημα historici, an potius pro facula adhibea-
tur, vt priora Cerinthi Iudaeochristiani dogmata
cum posterioribus eiusdem Gnostici scitis ex par-
te quidem ασυστα fuisse moneamur, horum vero
sequiorum semen in illis infuisse iterum inde per-
spiciamus? Resurrectionem Iesu nondum factam
esse, tum quidem Cerinthus putasse legitur,
cum idem Χριστον et passum et mortuum esse con-
cederet, id est, tum, cum a Iesu Christum non-
dum discerneret. En vere hoc idem in ipsum
cadi ad γνωσιν suam nondum transgressum. Eo
quidem adhuc tempore corporis Christi omnium-
que corporum veram resurrectionem expectare
pote-

poterat, si illud quidem *τε πρωτοτοκας εν νεκρω* nondum *) rediuuium esse fanebat. Quomodo autem jam tum, cum adhuc inter Iudaeochristianos esset, Cerinthus Iesu plures illas post triduum apparitiones resurrectionis talis, qualem postea etiam ut Gnosticus concedebat, documenta et signa, ante et post susceptam *την Ψευδωνμον γνωσιν* sibi explicauerit, an Docetarum eorum more, qui corpus Iesu semper phantasticum fuisse somniabant, an vero ita forsan, ut post mortem saltem *το πνευμα Χριστ* eo fine, ut comparere posset inter homines, non nisi speciem corporis, quoties opus erat, induisse fingeret, non liquet. cf. Cel. Storr. l. c. p. 176. sqq.

Nonne vero etiam in hoc dogmate progressum et quasi gradus, per quos Cerinthianum ingenium iuerat, psychologi obseruamus? Ab eodem gnostico conceditur adhuc quaedam Iesu resur-

*) Fuisse Apostolorum iam aetate, qui Iesum post illud triduum non (vere) resurrexisse venditarent, ex Paulina argumentatione 1 Cor. XV, 15. 14. Epiphanius quidem haer. 28. non recte collegit. Sed ipse etiam non tanquam ex historica certitudine, ut antea §. II. III. IV. ad Cerinthum Actor. 10. 11. 15. 21. respici *κατα ρητον* alleruerat, a Paulo Cerinthum innui tradit; tantum innui eum posse indicat. Notatu sane digna scriptoris — utinam semper aequae accurati — in discernendo historice tradito et per coniecturam suam elicito diligentia.

resurrectio, qui antea, dum Iudaeochristianus fuerat, corporum resurrectionem sperauerat.

§. XXV.

Itaque cum 1) in Cerinthiano systemate duplicitas illa, dummodo tempora discernantur, per se non sit improbabilis, cum potius 2) ea ipsa a Iudaizante Christianismo, ad Gnosticismum cum Iudaismo ex parte adhuc coniunctum progressio iis, qui ad cognitionem hominum, quam gradaria sit, adtendunt, veri specie non exigua se probare possit, cum denique 3) ista omnia a scriptore commemorentur, qui a) cur hac in causa copiosiora aliis sciuerit, docere potest, qui b) diligentiae hac in disquisitione indicia edit, qui c) per omnem narrationem non dubitanter, sed tanquam de re satis comperta loquitur; — Iudaizans quondam Cerinthi Christianismus non minori sane, quam pleraque alia, quae ex originibus rerum christianarum repetuntur, historica niteretur probabilitate, etiamsi Epiphanius vnicus vere esset, qui antiquioris huius historiae nexum ita consentaneum descripsisset. Sed fides eius narrationi accedit firma satis, vbi alios etiam veteres de Cerintho ea, quae a Iudaizante Christiano expectari possunt, cogitasseprehendimus.

§. XXVI.

Ita Iudaizantem autem nouerant Cerinthum quidam, non nominati, quos Dionysius Ale-

xandrinus ante se *) vixisse innuit (τινες των προημων) qui proinde ante seculi III. initia sine dubio ponendi sunt. Hi nimirum vel Apocalypsin canone ecclesiastico receptam Κηρινθε πλασμα esse satis audaci ex coniectura pronunciabant. Cui opinioni id praefstruebant, vt certum de Cerintho perceptumque: τατο γαρ ειναι της διδασαλιας αυτη δογμα επιγειον εσεσθαι την τε Χριστη βασιλειαν. Και ων αυτος ωρεγετο, Φιλοσωματος ων και πανυ σαρκιμος, εν τατοις ονειροπολειν εσεσθαι, γαστρος και των υπο γαστρα πλησμοναις, τατεςι τιτιοις και ποτοις και γαμοις, και (δι ων ευφημοτερον ταυτα ωηθη πορεισθαι) εορταις και θυσιαις και ιερειων σφαγαις. h. e. „esse nimirum hanc „ex doctrina ipsius sententiam: quod terrestre „futurum sit Messianum regnum. Ipsum enim „in iis, quia corporis amantior et carni omnino „dedi-

*) καθ ημας ex vsu loquendi ap. Eusebium ii sunt, quos vel ipsi vita non attigimus vel quae non multo ante nosram vitam accidisse nouimus. Sic Dionysius Alex. ipse, qui a. 252. episcopus Alexandriae constitutus, sub finem II. aut initium III. seculi natus a. 265. decessit, „της κατ Αλεξανδρειαν παροικιας καθ ημας την επισκοπην ειληφως“ erat Eusebio (sec. Caue p. 111.) nato circa a. 270. denato a. 340. qui proinde Alexandrinum Dionysium vita vix attigerat. Illi igitur, qui viro a. 252. ad grauissimum episcopatum admoto adeoque 50. annos sine dubio tum nato τινες προ ημων (vt nos dicimus: vor meinen Zeiten) audiunt adeoque vitam eius antecesserunt, intra fines seculi tertii comprehendi non possunt. cf. A. Merkel Aufskl. der Streitigk. der Aloger p. 112. 169. 269.

„deditus concupiuerat, se permanfurum fomniare, in iis sc. quae ventrem et viscera imple-
rent, id est, cibus et potuum generibus et nu-
ptiis et — prout haec absque offendiculo dici
„posse autumabat — festis et sacrificiis victimis,
„que immolatis.“ — Neque habemus, cur eos ipsos
Cerinthianum, iudaizans certe, de regno Messiano
somnia, si non voluptuoso, tamen ad luxu-
riam vitae propendente, vel sinxisse vel fictum ac-
cepisse statuamus. Quo enim ullo modo conie-
cturam suam de Apocalypsi canonica a Cerintho
supposita persuaderi aliis sperare poterant, nisi
Cerinthum certe iudaizasse, et his iam siue
fuisse compertum siue ostendi facile potuisset?
Quin, quam probabili ratione vel ipsi
adduci potuissent, vt Cerinthum iudaizantem
fingerent, cum, si quaesuisent talem *), cui
Apocalypsin tribuerent, habuissent Ebionem, in-
dubie Iudaizantem. Sed de Cerintho loquuntur

non

*) Monet quidem (p. 162.) doctiff. Storr: *einen hitzigen Gegner der Apoc. war's freilich immer angenehmer, das verhasste Buch dem Erzketzzer Cerinthus beizulegen, als es von seinem Schüler Ebion schreiben zu lassen.* Sed acerrimus quisque Apocalypseos aduersarius, nisi nouisset, Cerinthum haberi talem, a quo iudaizantia expectari possint, in certioribus, putem, substitisset, quo facilius coniecturam de Apocalypsi haeretico *πλασματι* aliis persuaderet.

D

non secus ac si jam pluribus cognita reliquae
coniecturae audaciori praemitterent. Loquun-
tur ut homines, quibus vel indoles Cerinthi vi-
taeque ratio adhuc nota fuerit. Neque Diony-
sius, ab audaci eorum coniectura ipse disce-
dens, Cerinthi doctrinam atque indolem eos
bene nosse non potuisse innuit. Annon igitur
eos iudicasse videatur Dionysius (post a. 260. illa
perscribens) tales, qui per aetatem Cerinthiana
propius potuerint perspecta habere. Id quod
tamen sane ipso melius poterant, si quidem *πρὸ
αυτῶν* i. e. seculo secundo vixerant, nec tantum
ante ipsum scribentem *scripserant*. (cf. S. R. Storr
l. c. p. 64.) *Οἱ πρὸ ἡμῶν* enim intelliguntur
αὐτῶν, non *ἡμῶν*, cum utrum unquam
τινῶν illi scripserint, valde sit dubitandum.

§. XXVII.

Iam vero Epiphanius iterum nobis audien-
dus, qui et Thyatirenos quosdam, haeretica
nuncupatione, antequam ipse inuidiosum no-
men *τῶν Ἀλογῶν* *) creauerat, non nominatos Ce-
rintho Apocalypsin tribuisse memorat. haer. 51.
§. 33.

Plura

*) cf. Io. Gottfr. Körner Diss. de auctoritate canonica
Apocalypseos Iohannis ab Alogis imputata, ab
Epiphanio defensa. (Lips. 1751.) §. XVII. Opu-
sculum inter illas temporum rationes vere extan-
tius atque adhuc lectu dignum.

Plura tamen hoc ex loco, virorum doctissimo-
rum studiis excusso, iterata opera intelligimus
effici neququam posse. Vtrum hos eosdem
Thyatirenos etiam Dionysius intenderit, non
magis liquet, quam altera quaestio: an *iidem*
Thyatireni etiam Euangelium Iohannis Cerin-
tho attribuerint; id quod *aliquos**) ex Alogis fecisse
ex §. 3. Epiphanius patet.

Neque aetas horum Thyatirenorum Αλογων
ex hoc loco certius figi potest. Ponit quidem
Epiphanius: ipsi dum vixerint, Thyatiris non
orthodoxam sed partim αλογον partim montani-
sticam fuisse ecclesiam. Quando autem ipsi vixe-
rint Thyatiris, hunc in modum ab Epiphanio
significatur. Memorat, suo iam tempore Thy-
atirenam ecclesiam iterum esse orthodoxam, post-
quam ea per 112. annos montanistica fuerit.
Νυν δε, ait, δια τον κυριον εν τω χρονω τεττω (h. e.
nunc nostro *) tempore) μετα χρονον εκατον δεκα-
δυο ετων εστι η εκκλησια και αυξει και αλλαι τινες εκεισε
τυχησανσι. Post centum duodecim annorum tem-

D 2 pus!

*) Non enim omnibus id tuto ingeritur, dum mo-
nitum servatur Storrianum: *Es kann ja unter den*
Alogern selbst verschiedene Meinungen gegeben oder
ihr System kann sich nach und nach gebildet haben,
l. c. p. 56.

**) Tempus, quo scripsit Epiphanius παναριον, est Va-
lentiniani et Valentis annus XII. (v. L. I, §. 2.) qui
respondet anno Chr. 375 - 376.

pus! inquit. Vndenam vero hic computus inchoandus? ab initiis Montanismi Thyatireni? an vero a fine durationis huius sectae inter Thyatirenos? Vtrumque enim per graeca verba ipsa licet. Si posterius voluerit, a Montanistis Thyatirae infectae fuissent vsque ad annum vel 263. vel 264. quod vndenam vel confirmari vel refelli possit aliis relinquimus. Prior enim interpretatio de termino a quo, vt aiunt, annorum illorum 112. anteferenda est, contextu perpenso. In Apocalypsi enim c. II, 18. sqq. innuere putat Epiphanius diuinum Numen: πως εμελλε πλανασθαι η Εκκλησια μετα τον χρονον των Αποσολων τῆςτε Ιωάννη και των καθεξῆς· ὅς ἦν χρονος μετα τῆ Σωτήρος ἀνάληψιν ἐπί ἐννενηκοντα και τρισίν ἔτεσιν, ὡς μελλῆσης της ἐκεῖσε ἐκκλησίας πλανασθαι και χωρεύεσθαι ἐν τῇ κατα Φρύγας αἰρέσει. Iam vero cum Apostolorum aetatem vsque ad a. 126. Epiphanius protrahere non potuerit — Iohannem enim, inter Apostolos maxime longaeuum, usque ad exitum Domitiani (ante a. c. 96.) visum *) esse i. e. vixisse, Irenaeo credimus neque alibi η διαδοχη vel γενεα αποσολικη ulterius protenditur — annis 93. post assumptionem Christi initium corruptae per haeresin eccle-

*) ὁρᾶν coram videre saepe apud Iren. est cum aliquo versari. L. V. c. 325. sic laudantur Presbyteri, qui Iohannem viderant; in epa ad Florinum apostoli ἑωρακοτες τον κυριον. Opp. p. 340.

ecclesiae Thyatirenae designasse putandus *) est. Quo concesso, postquam terminum, a quo haereticis grassata fuerit, indicauerat, altero computo terminum ad quem ipse dare voluisse videbitur.

Sed subductis hisce calculis admodum taedio-
sis aetas tamen Thyatirenorum *Αλογων* fixa
non est. Non enim ii statim anno 126. adscri-
bendi sunt, cum Montanistis poni debeant po-
steriores. Nihil itaque ex Epiphanio sequitur
de aetate ipsorum praeter hoc, quod intra a. 126
et 238. extiterint, quo posito, etiamsi istum
fidei sublestae chronologum omnia hac vice recte
vidisse concedatur, nihil fere efficitur.

§. XXVIII.

Sufficit, duobus ex fontibus probari, fuisse,
qui Cerinthum ita nouerint Iudaizantem, vt li-
bellum, quem *Ιουδαϊκωτερον* **) vt Eusebii voce

D 3

via-

*) Consentit etiam, qui hanc historiam curiosis-
sime pertractauit, *Ferd. Stofsch*, in *Antiqq. Thya-
tiren.* L. II. c. V. §. IV. p. 451.

**) *Ιουδαϊκωτερον* habitum fuisse sequiori certe aetate
etiam id, quod nos sensum Apocalypseos origi-
narium et philologicum non possumus non voca-
re, patet ex Hieronymiana definitione: Apocaly-
psin Ioannis si iuxta literam accipimus, iudaizan-
dum est. Prooem. libr. XVIII. Comm. in Ies.

vtamur v. H. E. L. VII, 24. vel ipsi interpretabantur vel explicari audiebant, ab ipso suppositum fuisse augurarentur. Vnicum ergo dubium, quod contra narrationem Epiphanii de Iudaismo Cerinthi superfuisset, videlicet a tempore Cerinthi ipsum remotiorem esse, non parum minuitur, dum illi *τινες* apud Dionysium, seculi secundi, siue medii siue exeuntis, homines, Cerinthum etiam norunt *ισδαριστρον*. Qui cum iudaizantem opinionem illius sciuerint, quae ipsa ab Epiphanio non memoratur, hic insuper auctor, hac in causa, originarius nobis ostenditur, cuius relatio ab illis anonymis, quos Dionysius subinnuit, non pependerit.

§. XXIX

Alogi illi Thyatireni et Anonymi *τινες* apud Dionysium cum contemptius habeantur a nonnullis nosque ipsi opinionem de Apocalypsi canonica a Cerintho Iohanni Apostolo supposita non probabilem iudicemus, id tamen filere non possumus, historicis notitiis non ita omnino male imbutos eos videri, qui, cum iudaizantem apocalypseos huius auctorem circumspicerent, coniectura deuenerunt in Cerinthum. Hunc enim, cum iudaizaret, dum in Palaestina versabatur, auctorem apocalypseos esse quidem potuisse per easdem temporum rationes conceditur, quae libellum hunc propheticum non sero

fero demum, sed sub Claudio *) vel Nerone scriptum fuisse, vero simillimum ostendunt. Cerinthum Gnosticum apocalypseos auctorem reputasse, tam absolum sane esset, ut vel Epiphanius, haereticos suos semper pro *ανοητοις* tractans, id refutare valuisset. Sed dum tempora distinguimus, Iudaеоchristianismus Cerinthi aetasque Apocalypseos satis probabiliter coincidunt. De Cerintho tum quidem inter Palaestinenfes Iudaеоchristianos versato, cur Iudaizantia et Hierosolymitana tam prope ante oculos habuerit ratio reddi poterat. Et quae sunt alia id genus probabiliter tamquam Alogorum nomine colligenda. Neque igitur in his *Αλογος* illos, quotquot demum fuerint, vel *ανοητες* vel *ανισορητας* deprehendimus. Quod autem in canonicis libris examinandis *ανισορητοι* fuerint, id sane cum viris ecclesiasticis commune habent, nec per iniuriam temporum, ubi archiva testesque deerant, omnisque causa a *παρὰδοσει* nimis incerta pendeat, melius utraque ex parte res peragi potuit.

§. XXX.

Sed alterius tamen scriptoris non contemnendi auctoritate id, quod Alogi quidam de cano-

D 4

nonica

*) Quod secundum S. R. Storr vero simillimum ex Epiphanio potissimum suscipimus (cf. *Neue Apologie der Offenb. Joh.* §. 14.) non sane illo in omnibus contemnendo chronologo.

nonica Apocalypsi a Cerintho supposita suspicati fuerant, confirmare nos non, vt solent, valemus. Statim succurrit rerum harum peritis Caius ille, vir ecclesiasticus *), sub Zephyrino διαλογου cum Proclo, Montanistarum principe, auctor, in quo alternis vicibus personae loquebantur (vt videre est ex Euseb. H. E. L. III. c. 31. p. 167. ed. Stroth.) vnde etiam ζητησις appellabatur. Qua ex ζητησει cum apud Euseb. ibid. c. 28. haec verba recensentur: Γαίος . . ταυτα περι αυτη (Κηρινθου) γραφει· αλλα και Κηρινθος ο δι αποκαλυψεων, ως υπο αποσολα μεγαλη γεγραμμενων, τερατολογιας ημιν ως δι αγγελων αυτω δεδεγμενας ψευδομενος επεισαγει λεγων· μετα την αναστασιν επιγειον ειναι το βασιλειον τε Χριστου, και παλιν επιθυμιας και ηδοναις εν Ιερουσαλημ την σαρκια πολιτευομενην δελευειν. Και εχθρος υπαρχων ταις γραφαις τε θεου αριθμον χιλιονταστιας εν γαμω εορτης, θελων πλαναν, λεγει γινεσθαι — non pauci fuerunt, qui etiam Caium hoc loco Apocalypsin canonicam Cerintho adscripsisse existimarent. Sed si Apocalypsis intelligeretur ea, quae sub Iohannis Apostoli persona ipsa loquitur, Caius vix, putem, scripsisset ανωνυμον illud et indefinitum: υπο αποσολα μεγαλη sed potius aut υπο Ιωαννη τε αποσ. aut certe τῃ απ. Manifestius autem adhuc discerni videntur αι αποκαλυψεις **) illae Cerinthianae

*) Euseb. H. E. L. II. c. 25.

**) Compositae fuisse videntur, ut v. c. Pastor Hermae, ex pluribus ορασεσιν; unde pluralis tituli aptissime me.

thianae a canonica, dum Cajus a Cerintho numerum mille annorum in festum aliquod nuptiale fraudis studio atque ex odio sacrarum scripturarum applicatum fuisse innuit. Quarumnam enim Dei scripturarum odio, ut numerice mille annorum festum impostor fingeret, adduci potuerit, nisi ipsius apocalypseos canonicae? Alibi enim in S. Codice mille annos festos promitti non novimus. Mens igitur Caji alia non videtur esse posse, praeter hanc: finxisse Cerinthum, Iudaismo plenum, proprias αποκαλυψεις atque ut facilius falleret lecturos, ipsum etiam illum mille annorum numerum ex divinis *) libris, ipsi adeo, ut in pessimam partem iis uti non vereretur, exosis mutuum**) quasi sum-

D 5

fisse

me ita explicari poterit, ut Theodoretus eum de αποκαλυψεις τισιν intellexit. v. mox §. 35.

*) Non aliter de hac χιλιονταετια per se non damanda sentit Cajus, quam Epiphanius, contra Dimoeritas Chiliastas (haer. 77. §. 26. p. 1031.) etiam concedens: οτι γεγραπται περι της χιλιονταετηριδος ταυτης, οτι εν τη Αποκαλυψει Ιωαννα και οτι παρα πλειστοις εσιν η βιβλος πεπιστευμενη. Eundem autem sensum Caji iam protulit Ier. Fr. Reufs, Vertheid. der Offenb. Joh. (1772.) p. 91. 425. probabilem etiam I. A. Ernestio visam (N. th. Bibliothek. B. IX. S. 704. et Neufste th. Bibl. I B. p. 699.)

**) v. Apoc. 20, 4. 5. cf. etiam ad voces εν γαμοω εορτης Apoc. 19, 9. δειπνον τε γαμοω τε αρνιων.

Αριθμον

fisse suumque Plasma ea canonicae apocalypseos similitudine adfectata exornasse.

§. XXXI.

Profluet autem haec interpretatio eo luculentius, si textum, qui valde abruptus ab illo *ἀλλὰ καὶ* incipere videtur, inter se faciliori nexu jungamus. Neque enim tantum, dum *ἀλλὰ καὶ* sed etiam legimus, Eusebius locum inepte abscidisse videbitur ab iis, quae praecedebant apud Caium, sed desiderabitur etiam semper, aut verbum ad nominativum *ο κηρηθος* pertinens, aut accusativus ad verbum *επεισαγει* necessarius, ex quo, quid introducat Cerinthus, intelligendum esset; nisi vel *ο* ante *δι*, ex arbitrio delere vel *δη* pro *δι*, cum *J. A. Ernestio*, coniecturari malis. Omnia vero talia evitantur nexusque restituitur: dummodo *ἀλλὰ καὶ alia etiam* ponamus, eodem sensu, quo v. c. Epiphanius haer. 30, §. 14. de Ebionaeis: *ἄλλοι τινὰ διανοοῦνται* (Cerinthus videlicet ex genealogia Iesu, quae apud Matthaeum est, argumentari, Ebionaeos vero aliter sentire, praecidere nimirum illam genealogiam etc.) Licebit itaque et, si quid videmus, placebit, Caii locum

Ἀριθμὸν χίλιονταετίας ἐν γάμῳ εορτῆς λέγει γενεσθαι vertimus: in festas illas nuptias mille annos velut numeratos, (nec plus nec minus) impendi venditat.

cum ita vertere: „*alia etiam* Cerinthus ille, per „*fic* dictas ἀποκαλυψεις quasi ab apostolo aliquo magno conscriptas mirifica dictu nobis tamquam ab „*angelis* ostensa mentitus, *introducitur*, venditans: esse post resurrectionem terrestris Christi „*regnum* etc. „ *Alia* illa; quae Cerinthus introducere voluerit, a quibusnam aliis Caius discernat, contextu non superflite, ignoramus. Non autem *alia* cogitanda sunt, quam quae cum ecclesia consentirent; haec enim non: ἄλλα, sed ἐτέρα fuissent. Cogitanda vero sunt *alia ex eodem genere*, ut verbi causa forent *alia*, quam quae in aliis tradantur apocalypsis suspectis, qualem paulo antea (c. 25. p. 158.) Eusebius memoraverat τὴν Πέτρα ἀποκαλυψιν. Verbo: alio modo, quam alios, regnum terrestris Messianum post resurrectionem exiturum Cerinthus pollicitus fuisse indicatur.

§. XXXII.

Caius autem, huius indicii non tam auctor quam scriptor, neque ex iis Antimontanistis fuit, qui Iohannea omnia rejecerunt et propterea ab Epiphanio ut ἀλογοί fuerunt notati, neque inter τινος illos Alexandrini Dionysii tacite comprehenditur. Virum ecclesiasticum, inter suos inclytum, ut erat Caius ex Eusebii H. E. L. II, c. 25. Dionysius, si ex ipso potissimum illa de suspitione apocalypseos a Cerintho effictae haussisset,

fisset, nominatim fuisset praelucere opinioni antiapocalypticæ. Maxima autem ex parte coniectura ista historica de Caio inter τινας Dionysianos intelligendo (*Neue Apol. d. Offenb. Joh.* p. 66.) nititur ea ipsa similitudine, qua locus Caji incipiens: ἀλλὰ καὶ κήρυξος parallelus visus fuerat Dionysiano loco: Κηρύξον δε . . . ἀξιοπιζον (εσιν) ἐπιφημισαὶ θελήσαντα τῷ αὐτῷ πλασματι (apocalyptico) ὀνομα. Euleb. III, 28. VII, 25.

Quodsi igitur ἀλλὰ καὶ in loco Caji per se probabilius videtur, simul Caium a societate illorum τινων apud Dionysium atque των Αλογων Epiphaniï, ut meretur, liberatum nanciscimur.

§. XXXIII.

Quidquid vero sit de oculis ἀλλὰ καὶ statuendum, Caium certe, cuius dialogus circa a. 210. scriptus fuit, de Cerintho idem, quod illi τινες ap. Dionys. et Thyatireni ap. Epiphanium novisse comperimus, chiliasmi nimirum luxuriosi somnia; quae cum Iudaeochristianismo ipsius Palaestinenſi facile cohaerere nemo dubitabit.

Caium

Atque Caium dum ita interpretamur, contentientem habemus iam Theodoretum, qui suam de Cerintho notitiam L. II. c. 3. ex Irenaeo et Eusebii loco interim tractato collegisse deprehenditur. Post ea, quae ex Irenaeo hauserat, Eusebii vel Caii potius indicium ita περιφραζει: πτος (Cerinthus) αποκαλυψει τινας ως αυτος (an forte: ως αποσολος?) τεθεαμενος επλασατο και απειλων *) τινων διδασκαλιας συνεθηκε και τε κυριε την βασιλειαν εφησεν επιγειον εσεσθαι και βρωσιν και ποσιν ωνειροπολησε και φιληδονιας εφαντασθη και γαμικς και θυσιας και εορτας εν Ιερουσαλημ τελεμενας και ταυτα επι χιλιοις ετεσι τελεσθησεσθαι. τοσαυτον γαρ ωετο καθεξειν τε κυριε την βασιλειαν. κατα ταυτα δε ε μονον οι προεφηθεντες **) συνεγραψαν αλλα συν εκεινοις και Γαιος και Διονυσιος ο των Αλεξανδρων επισκοπος, non libellis scilicet singularibus, sed locis, ut videmus, alibi intermixtis.

§. XXXIV.

*) Malunt alii αγγελων ex loco Caii. Satis probabiliter.

**) §. II. Ιακωβος ο Φιλοσοφος και ματρως, και Ειρηναιος ο των αποσολων διαδοχος και Ωριγενης.

§. XXXIV.

Etiam si omnia, quae de Chiliasmo Cerinthi norunt veteres ad unum redirent Caium, nec ad duos vel tres fontes, Caium puta, Dionysii *rivus*; et Alogos Epiphani, tamen ea quibus haeresiologus hic de Cerinthiano Iudaeochristianismo retulit, quo modo Petri Pauloque restiterit, e loco Caji eo minus putari possunt exsculpta esse, cum Epiphanius in tractatione de Haeresi Cerinthi (haer. 28.) chiliasmum ipsius plane non tetigerit. Nolimus itaque contra illam de Chiliasmo Cerinthiano historiam universe pronunciare: quod huius unius viri, contra Proclum aestuantis atque aut doctrinam Cerinthianam ignorantis aut veritatis studium non satis probantis, effato nihil fidendum sit. *Neue Apol. d. Off. Joh.* p. 87.

Cerinthus potius ut Iudaizans Christianus ab Epiphanio, et nominatim ut Chiliafa crassioris ingenii ab aliis ita depingitur, ut, dummodo tempus figatur ab ipso veteri scriptore indicatum, omnia inter se cohaereant, se mutuo sustentent, stabiliant atque etiam, prout in sequenti tractatione patebit, ad Gnosticisimum ejusdem perspicendum viam aperiant.

§. XXXV.

§. XXXV.

Quae ad historiam Apocalypseos Canonicae ex his pertineant, facile eruuntur. Iudaeo-christiano Cerintho non ita sane ipsa repugnat, uti Gnostico eidem illam repugnare nimis facili opera et quasi ludentes non pauci invenerunt. Sed et haec ulterius persequi, nostri nunc instituti non est. Ut paucis profiteamur, quae non sine copiosa disputatione evinci possent: et propugnatores prisci, Apocalypseos canon, et adversarii ejus qui historici testes appellentur, propter aetatem nimis a re gesta distantem et praeconceptas, quibus ipsi, sive crassius judaizantes et ενθροισιζοντες sive in Montanistas injurii et αλληγοριζοντες, in contraria omnia aguntur, opiniones, digni non sunt. Utraque pars, partium enim studio flagrant utrinque omnes, nihil fere argumentis agit vere historicis, sed ex παραδοσει, quae, et credulitati et simplicitati των πρεσβυτερων superstructa, ab altera parte semper etiam sine historia, iam per coniecturas, iam per credulitatem, non evertitur, sed avertitur.

Itaque in omni hac causa ex historia externa nihil plane certo decerni posse post tot conatus persuali, intrinsecus in libello Iohanneo unice exquirendum putamus, utrum scriptor ipsius Iohan-

nes

nes (I, 9.) idem videri vel possit vel probabili-
liter debeat, qui et Evangelii et Epistolarum,
quae Iohanni apostolo tribuuntur, scriptor fuit.
An vero, id quod unice ad extremum superesset,
omnium horum libellorum auctor Cerinthus vi-
deri possit, ut Alogis videbatur, Cerinthus Gno-
sticismo perspecto facilius erit iudicatu.

7f 847

ULB Halle
006 231 985

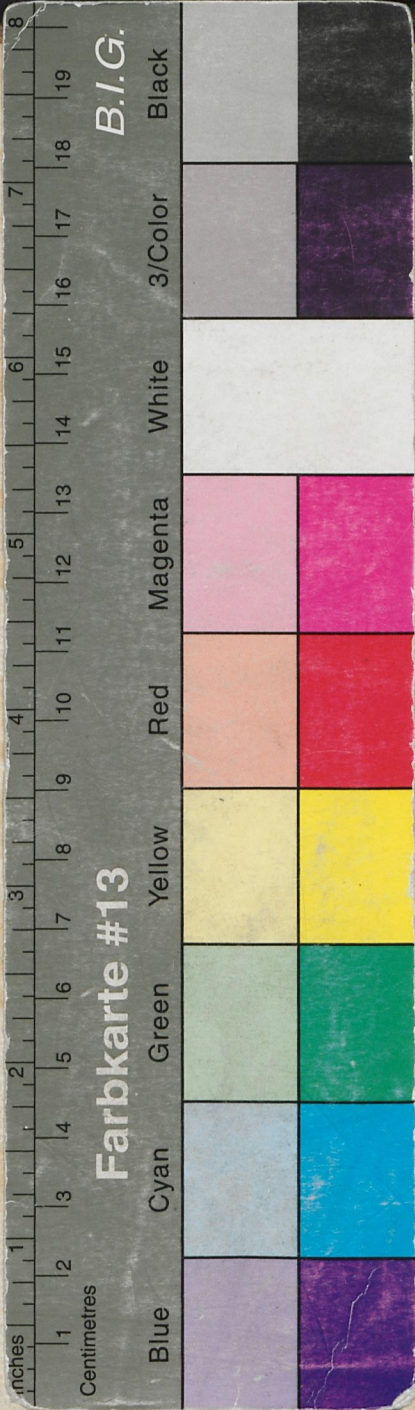
3

NT

HISTORIA CERINTHI

CVIVS PARTEM PRIOREM

QVAE AD

IVDAEOCHRISTIANISMVM

ET

CANONICAE APOCALYPSEOS

FATA ILLUSTRANDA PERTINGIT

RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO

CAROLO AVGVSTO

DVCE SAXONIAE IVLIACI GLIVIAE MONTIVM
ANGARIAE ET GVESTPHALIAE LANDGRAVIO THY-
RINGIAE REX.

EX

AVCTORITATE VENERANDI THEOLOGORVM ORDINIS
PRAESIDE

IOANN. GVILIELM. SCHMID

THEOLOGIAE DOCTORE ET PROFESSORE PVBL. ORDIN.
CIVVM GOTHANORVM ET ALTENBVRGENSIVM IN-
CTORE, THEOLOGICI ORDINIS H. T. DECANO

PRO SVMMIS IN THEOLOGIA HONORIBVS

RITE IMPETRANDIS

A. D. VIII. AVG. A. C. MDCCCXCV.

PVBLICE DISCEPTANDAM PROPONIT

HENR. EBERH. GOTTL. PAVLVS

THEOLOGIAE PROFESSOR P. ORD. PHILOSOPHIAE DOCTOR, SO-
CIIETATIS ANTIQVARIAE LONDINENSIS ET NATVRAE CVRIO-
SORVM IENENSIS COLLEGA.

IENAE,

TYPIS GOEPPERDTIL.